

2. Een gevarieerd aanbod

De herstelrechtelijke aanpak beperkt zich niet tot één of een paar methodieken. Vandaag bestaan er al heel wat toepassingen die min of meer onder deze noemer kunnen worden geplaatst.

De keuze voor herstelgerichte instrumenten of methodieken veronderstelt dat men de hele filosofie van het herstelrechtelijk denken ook meeneemt. Op die manier vermijdt men verkeerde of onterechte verwachtingen. Een herstelrechtelijk initiatief kan als geslaagd worden omschreven wanneer er op zijn minste sprake is van een open dialoog tussen alle betrokkenen en – vooral – wanneer de betrokkenen (dader, slachtoffer en school) tot afspraken kunnen komen die door hen als ‘schade herstellend’ worden ervaren.

Zo dadelijk wordt er dieper ingegaan op enkele herstelgerichte initiatieven. Ze staan al vermeld in het overzichtsschema dat in het eerste deel werd aangereikt⁷³.

2.1 **Bouwsteen 5: Hergo op school**

‘Hergo’ staat voor ‘herstelgericht groepsoverleg’. Het is een methodiek die afkomstig is uit Nieuw-Zeeland en Australië en die vooral wordt ingezet bij ernstige incidenten.

De variant die in Vlaanderen binnen de schoolcontext wordt gepromoot en gehanteerd, is schatplichtig aan de ervaringen die in het buitenland werden opgedaan. Nadat de methodiek hier voorzichtig werd uitgetoetst en geëvalueerd, wordt hij nu met de steun van het Departement Onderwijs & Vorming structureel aangewend om het herstel na ernstiger conflicten of incidenten mogelijk te maken.

Tien criteria voor een geslaagde ‘hergo op school’

- Een hergo wordt pas ingezet bij een ernstig conflict.
- Bij het slachtoffer/de slachtoffers is er een duidelijke nood aan herstel.
- Het scenario en de opzet van de hergo moet op voorhand duidelijk zijn voor alle betrokkenen.
- De betrokkenen werken op vrijwillige basis mee aan de hergo; het is belangrijk dat zij er zelf voor kiezen.
- De dader(s) erkent zijn/haar verantwoordelijkheid in wat er is fout gelopen en minimaliseert de eigen rol niet.
- Er wordt rekening gehouden met de noden van alle betrokkenen

⁷³ Cf. pp. 105-119.

(dader, slachtoffer, hun achterban en de school).

- De bemiddeling gebeurt door een neutrale derde partij die vertrouwd is met de hergo-methodiek (opleiding gekregen).
- De bemiddeling gebeurt in de schoolomgeving of alleszins op 'neutraal terrein'.
- Een hergo doorloopt vier fasen: de voorbereidingsfase (aparte voorbereidende gesprekken met alle betrokkenen, beginnend met de dader(s)), een formele bijeenkomst die is opgebouwd rond twee gespreksrondes (een gespreksronde waarin alle partijen hun kijk op het probleem geven en uitdrukking geven aan hun gevoelens, gedachten, verlangens, gevolgd door een gespreksronde waarin men samen op zoek gaat naar de gepaste herstelgerichte oplossing(en)) en een laatste fase waarin men de gemaakte afspraken formaliseert (overeenkomst, afsprakenblad). Daarna volgt er meestal een kleine receptie om het geheel af te ronden: hier worden de gemaakte afspraken officieel overhandigd.
- De uitkomst van een hergo leidt naar afspraken, sancties of maatregelen die herstelgericht zijn, die het vertrouwen in elkaar herbevestigen en die een herhaling van het conflict of incident helpen voorkomen.

Naar analogie met de aanpak in Australië volgen ook de hergo's bij ons een tamelijk strak scenario.

Ter illustratie verwijzen we naar de **Nederlandse Echt Recht Conferenties**. Zij volgen, net zoals de hergo's bij ons, een strikt scenario. De scenariobeschrijving maakt duidelijk hoe een herstelbijeenkomst in zijn werk gaat. We beklemtonen dat het organiseren van een herstelbijeenkomst in handen moet blijven van iemand die de nodige vorming heeft genoten (!).

<i>VOOR WIE BEDOELD?</i>	<i>FASES</i>	<i>SUGGESTIES</i>
Allen	Fase 1: Introductie en spelregels. Welkom – de deelnemers worden voorgesteld: Mijn naam is ZZZ en ik zal deze bijeenkomst leiden. Dit is XXX (dader). In deze bijeenkomst draait het om zijn/haar gedrag. Dit is YYY (slachtoffer), hij/zij is de dupe geworden van het gedrag van XXX. Dit is QQQ, hij/zij is Etc... Dankwoord: Ik wil jullie allemaal danken voor het feit dat jullie er zijn. Ik weet dat het voor niemand gemakkelijk is om hier te zitten. Jullie aanwezigheid maakt het mogelijk om een manier te vinden om te kunnen omgaan met wat er is gebeurd.	<i>Introduceer elke deelnemer en geef aan in welke relatie zij staan ten opzichte van slachtoffer(s) of dader(s)</i>
Allen	Doel van de bijeenkomst wordt uitgelegd door de bemiddelaar. Voor iedereen die hier is, is deze herstelbijeenkomst (...) een gelegenheid om betrokken te zijn bij het herstellen van de schade en het ongemak, dat door deze daad is toegebracht.	<i>Verdriet, pijn, angst, verlies van een voorwerp, lichamelijk letsel, ...</i>
Allen	Over het incident We zullen ons bezig houden met de gebeurtenis die plaatsvond op Het is belangrijk vast te stellen dat we ons zullen richten op wat XXX en QQQ gedaan heeft/hebben.	<i>Uitleg over de datum, plaats en korte beschrijving van de feitelijke gebeurtenis.</i> <i>Hier worden alle daders vernoemd.</i>

	<i>Dader van de daad scheiden:</i> Door hun wangedrag heeft/hebben zij anderen benadeeld. We zijn hier niet om te beslissen of XXX een goed of slecht persoon is. We willen uitzoeken op welke manier anderen zijn getroffen. Hopelijk kunnen we bereiken dat de schade enigszins wordt hersteld. Begrijpt iedereen dit? XXX heeft (in de voorgesprekken) zijn/haar aandeel in het gebeurde toegegeven. <i>Vrijwillige deelname</i> Voor het begin van deze herstelbijeenkomst wil ik je vertellen dat je niet verplicht bent om hieraan mee te doen. De deelname aan deze bijeenkomst is voor iedereen vrijwillig. XXX, je kunt, net als iedereen hier, op elk moment weggaan. Als je weggaat, zal deze zaak op een andere manier moeten worden afgehandeld. Het kan ook anders gaan, als je op een positieve manier deelneemt aan deze bijeenkomst en straks aan het einde van deze bijeenkomst akkoord kan gaan met de afspraken die we samen gaan maken. Begrijp je dat?	<i>Idem.</i> <i>Idem.</i> <i>Idem.</i> <i>Idem.</i> <i>In dat geval beslist de directie welke maatregel(en) er getroffen zullen worden.</i> <i>Deze vraag richt zich tot alle daders.</i>
Dader(s)	<i>Fase 2: Gedachten en gevoelens over het gebeurde.</i> We beginnen met XXX. - Wat is er gebeurd? - Wat dacht je toen het gebeurde? - Waar heb je sindsdien over nagedacht? - Wie denk je dat er benadeeld is door jouw daad? - Op welke manier?	<i>Als er meer daders zijn, laat hen dan om de beurt op onderstaande vragen antwoorden.</i> <i>Wie nog meer?</i>

Slachtoffer(s)	Aandacht voor het slachtoffer. - Wilt u vertellen wat er is gebeurd? - Wat was uw reactie toen het gebeurde? - Welke gevolgen heeft deze gebeurtenis voor u gehad? En voor anderen? - Wat is voor u het moeilijkst geweest? - Wat is voor u de kern van deze zaak?	<i>Als er meer dan een slachtoffer is, laat hen dan om de beurt op deze vragen antwoorden.</i>
Het netwerk van het slachtoffer	Aandacht voor mensen uit de omgeving van YYY. - Wat dacht u toen u over het gebeurde hoorde? - Hoe voelt u zich daarover? - Wat was het gevolg van wat gebeurd is? - Wat was voor u het moeilijkst? - Wat is voor u de kern van de zaak?	<i>Vraag elk lid van het netwerk van het slachtoffer om de vragen hiernaast te beantwoorden.</i>
De ouders/opvoeder van de dader	Aandacht voor de omgeving van XXX. Ik kan me voorstellen dat dit voor u een moeilijk moment is. - Wilt u ons daarover iets vertellen? - Wat dacht u toen u over het gebeurde hoorde? - Hoe voelt u zich daarover? - Wat is voor u het moeilijkst geweest? - Wat is voor u de kern van de zaak?	<i>Begin bij de ouder of verzorger/opvoeder van de dader. Laat vervolgens elk lid van het netwerk van de dader(s) aan het woord komen en reageren op deze vragen.</i>
De andere leden van het netwerk van de dader	Aandacht voor de omgeving van XXX. Ik kan me voorstellen dat dit voor u een moeilijk moment is. - Wilt u ons daarover iets vertellen? - Wat dacht u toen u over het gebeurde hoorde? - Hoe voelt u zich daarover? - Wat is voor u het moeilijkst geweest? - Wat is voor u de kern van de zaak?	<i>Begin bij de ouder of verzorger/opvoeder van de dader. Laat vervolgens elk lid van het netwerk van de dader(s) aan het woord komen en reageren op deze vragen.</i>
De dader(s)	- Is er iets dat je nu zou willen zeggen?	<i>Deze vraag richt zich tot alle daders.</i>
Fase 3: Werken aan een overeenkomst of herstelplan		
	Aandacht voor het slachtofferde slachtoffers - Wat zou u als resultaat willen van deze conferentie of samenkomst? - Hoe wilt u dat deze bijeenkomst afloopt?	<i>Vraag aan alle slachtoffers (dus ook aan de vertegenwoordiger van de school, indien zij mee slachtoffer is).</i>
	Aandacht voor de dader(s). - Wat vind jij daarvan?	<i>Vraag de dader(s) om daarop te reageren.</i>
	Aandacht voor de andere aanwezigen - Wat vinden de anderen daarvan?	<i>Vraag de anderen om daarop te reageren.</i>

	<i>Alle deelnemers kunnen bijdragen aan wat er in de overeenkomst moet komen te staan.</i> Terugkoppeling naar de dader - Wat vind jij van wat je nu gehoord hebt? (Hier kan het scenario zich nog eens herhalen.)	<i>Vraag de dader(s) om een reactie op elke suggestie die de deelnemers geven.</i>
Allen	Toewerken naar een overeenkomst <i>Stel vast of de dader(s) akkoord kan gaan met de suggestie, vooraleer de overstap te maken naar een volgend voorstel. Sta onderhandeling toe.</i> <i>Probeer tijdens het maken van de overeenkomst over elk onderdeel zo veel mogelijk duidelijkheid te krijgen. Schrijf het op en noteer ook de details als: bedragen, tijdstip, wie, wat, waar en een mogelijk vervolg.</i> Controlemoment Voordat ik deze afspraken opschrijf ik de overeenkomst waarmee we deze bijeenkomst zullen afronden, wil ik nagaan of ik alles wat besloten is, duidelijk heb genoteerd.	
Allen	<i>Lees alle afspraken hard op voor en kijk rond ter bevestiging. Eventueel breng je verbeteringen aan in jouw ontwerp tekst.</i>	
Allen	Fase 4: Afsluiten van het formele deel Voordat ik deze bijeenkomst afsluit, wil ik iedereen een laatste gelegenheid geven nog iets te vragen of te zeggen. Is er iemand die nog iets wil zeggen? (...) Ik wil jullie allemaal danken voor jullie bijdrage aan deze herstelbijeenkomst. Ik vind het fijn dat we op deze manier om hebben kunnen gaan met deze moeilijke zaak. Er staat daar (...) nog wat te drinken en te eten. Help uzelf. Ondertussen zal ik de afspraken die we gemaakt hebben netjes opschrijven in een overeenkomst. Die kunnen we dan straks ondertekenen.	<i>Geef de deelnemers de gelegenheid om te reageren.</i>

	<i>Fase 5: Informeel deel</i> <i>1. Geef de deelnemers de gelegenheid iets te nuttigen en onderling contact te hebben. Deze informele periode na het formele deel van de conferentie is belangrijk.</i> <i>2. De bemiddelaar die het gesprek voorzat schrijft ondertussen het herstelplan uit.</i> <i>3. De deelnemers ondertekenen het plan waarvan zij allen een kopie meekrijgen.</i> <i>4. Uitdelen van de registratieformulieren waarbij gepolst wordt naar ieders tevredenheid.</i> <i>5. Informeel samenzijn.</i>	

Wie meer informatie wil over HERGO, op zoek is naar een HERGO-moderator of naar een organisatie die hierover de nodige vorming kan geven, kan hiervoor terecht bij:

- De korte time-outprojecten gesubsidieerd door de Departementen Onderwijs & Vorming en Welzijn. Al hun gegevens en meer uitleg over hun werking vindt u op <http://www.ond.vlaanderen.be/leerplicht/actoren/time-out/default.htm>
- U kan uw CLB contacteren en navragen of iemand van de CLB-medewerkers de opleiding tot HERGO-moderator gevolgd heeft.
- Sommige scholengroepen hebben een HERGO-moderator ter beschikking waarop alle scholen een beroep kunnen doen. Informeer dus bij uw scholengroep.
- Wanneer u interesse heeft om de opleiding tot HERGO-moderator te volgen, dan kan u hiervoor terecht bij de volgende vormingsorganisaties:
 - Ligand (Centrum voor preventief en herstelgericht werken) – Meensesteenweg 28 te 8500 Kortrijk – Contactpersoon: Johan Hamers
Tel.: (0032)056/32 72 87 of E-mail: info@ligand.be – <http://www.ligand.be>
 - Echt Recht – Eigen Kracht Centrale – Contactpersoon: Rob Van Pagée –
Postbus 753 te 8000 AT Zwolle
Tel: (0031)038/422 25 26 – Fax: (0031)038/422 68 98 of
E-mail: info@eigen-kracht.nl – <http://www.eigen-kracht.nl>

2.2 Bouwsteen 6: Peerbemiddeling: leerlingen in de rol van bemiddelaar bij ruzies en conflicten

Wanneer een school kiest voor peerbemiddeling of peermediation betekent dit dat (opgeleide) leerlingen worden ingezet om conflicten tussen leerlingen te helpen oplossen. Hier ligt de klemtoon niet op bestraffing, maar wel op het zoeken naar een aanvaardbare uitweg voor de ruzie, de pesterij, het conflict.

De bemiddelende leerling treedt niet op als een rechter die het conflict beslecht. Wel zal de bemiddelende leerling zorgen voor een veilig en goed opgebouwd bemiddelingsgesprek waarin de ruziemakende partijen geholpen worden om zelf tot een aanvaardbare en herstelgerichte oplossing te komen.

‘Het doel van leerlingbemiddeling is om tot een win-win oplossing te komen, een oplossing die dus beide partijen dat geeft wat ze zoeken (misschien niet alles wat ze willen, maar voldoende om verder samen te leven in een ‘veilig’ klimaat’).

Citaat uit *‘We lossen het zelf wel op!’* Folder over Peer Mediation, Vlaamse Vredesweek 2004)

Een bemiddelingsgesprek gebeurt op aanvraag van één van de partijen. Beide partijen moeten ermee instemmen.

Het gesprek doorloopt vijf fasen en duurt ongeveer 15 minuten.

Komen er andere, ernstige problemen aan de orde, dan worden de betrokken leerlingen doorverwezen naar de leerlingenbegeleiding of naar de ondersteunende leerkrachten.

‘De vijf fasen van een bemiddelingsgesprek

Fase 1: Verwelkoming van de partijen die met elkaar in conflict staan. Alle deelnemers worden verwelkomd. De bemiddelaar legt uit hoe het bemiddelingsgesprek in zijn werk gaat (rollen – fasen- bedoeling). Er worden gespreksafspraken gemaakt. Het is de bedoeling dat iedere deelnemer deze afspraken onderschrijft.

Fase 2: Luisteren naar ieders verhaal.

Met behulp van een dobbelsteen wordt bepaald wie als eerste het woord mag nemen. Dader en slachtoffer (alleen zij) krijgen elk om

beurt de kans om ‘de feiten’ te beschrijven en duidelijk te maken hoe zij een en ander ervaren (hebben). De bemiddelaar vat na elke tussenkomst samen wat er is gezegd en controleert of zijn/haar samenvatting goed is.

Fase 3: Dieper kijken.

De bemiddelaar respecteert de toevallige volgorde en tracht nu dader en slachtoffer te laten verwoorden wat hij/zij tijdens en na het incident hebben ervaren (denken, voelen, willen) of hebben gedaan/meegemaakt. Er wordt dus ook geluisterd naar wat elke partij op dat ogenblik zou willen. De bemiddelaar zorgt dat beide partijen aan het woord komen en hun binnenkant ook echt verwoorden.

Fase 4: Samen zoeken naar oplossingen.

In deze gespreksfase wordt aan beide partijen (en aan de paar vrienden die ze eventueel hebben meegebracht) gevraagd om na te denken over ‘hoe het conflict kan worden opgelost en hoe de schade kan worden hersteld’. Alle mogelijke oplossingen worden door de bemiddelaar genoteerd.

Fase 5: Kiezen voor een oplossing en afspraken maken (Wie doet wat (niet) en hoe worden de afspraken verder opgevolgd?)

De bemiddelaar dankt alle deelnemers en somt alle aangereikte oplossingen op. De deelnemers worden verzocht met elkaar in gesprek te gaan en na te gaan welke oplossing (het meest) tegemoet komt aan de belangrijkste vragen, belangen en verlangens.

Beide partijen maken duidelijk welke oplossing(en) hun voorkeur wegdraagt.

Wie meer info wil over peermediation of op zoek is naar een organisatie die hierrond de nodige vorming kan geven, kan hiervoor terecht bij:

- Pax Christi Vlaanderen – Italiëlei 98 te 2000 Antwerpen – Contactpersoon: Els D’hollander en Gio Deweerd 03/225 10 00 – gio.deweerd@paxchristi.be – els.dhollander@paxchristi.be
Zie: <http://www.paxchristi.be>
- CMGJ - Boslaan 27 te 3600 Genk – Contactpersoon: Erwin Vermesen – 089/845004 – erwin@cmgj.be – www.cmgj.be

Zie: <http://www.cmgj.be/onderwijs3.htm>

Gespreksregels voor een goed bemiddelingsgesprek

Stap je mee in een bemiddelingsgesprek, dan ...

- ben je bereid om naar elkaar te luisteren en elkaar niet te onderbreken;
- spreek je elkaar respectvol aan (schelden kan niet; geweld gebruiken evenmin);
- stem je ermee in dat al wat hier gezegd wordt, vertrouwelijk is en dus niet wordt meegedeeld aan anderen;
- spreek je enkel voor je zelf en heb je het niet over mensen die er niet zijn, noch over vroegere ruzies en conflicten;
- stem je ermee in om samen tot een oplossing te komen;
- beloof je akkoord te gaan met en mee te werken aan de oplossing die als beste uit de bus zal komen.